

ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ
ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК
У СУЧАСНОМУ
ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ
ПРОСТОРІ

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

18-19 червня
2021

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Казарін Володимир Павлович (Голова) – в. о. ректора Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, доктор філологічних наук, професор;

Іщенко Наталія Анатоліївна (Світлова) – проректор з науково-педагогічної діяльності та інноваційного розвитку Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, доктор філологічних наук, професор;

Свенницька Едіна Михайлівна – професор кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, доктор філологічних наук, професор;

Кузьміна Світлана Леонідівна – директор Інституту філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, доктор філософських наук, доцент;

Сеїтґ'яєва Таміла Ренатівна – доцент кафедри зарубіжної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук;

Семенець Ольга Сергіївна (Секретар) – завідувач кафедри зарубіжної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук;

Попова Олена Анатоліївна – завідувач кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат педагогічних наук, доцент;

Бессараб Олександр Володимирович – в. о. завідувача кафедри східної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук;

Куш Наталія Валеріївна – доцент кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук, доцент;

Дрига Ірина Миколаївна – доцент кафедри східної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук, доцент;

Гисдкова Олена Геннадіївна – доцент кафедри зарубіжної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат педагогічних наук, доцент.

**Концептуальні проблеми розвитку філологічних наук
К 65 у сучасному полікультурному просторі:** матеріали між-
народної науково-практичної конференції, м. Київ, 18–19 червня
2021 р. – Київ : Таврійський національний університет імені
В. І. Вернадського, 2021. – 140 с.

ISBN 978-966-992-555-8

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Концептуальні проблеми розвитку філологічних наук у сучасному полікультурному просторі», яка відбулася на базі Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського 18–19 червня 2021 р.

УДК 80(063)

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА

- Вовк О. В.**
Перекладацька діяльність Бориса Грінченка та Марії Загірньої
у контексті культурного життя України кінця XIX – початку XX ст. 7
- Герасимюк А. М.**
Військова термінологія в романі І. Корсака «На розстанях долі» 9
- Дмитренко В. М.**
Односкладні речення у повісті Марка Вовчка «Три долі»..... 12
- Кушніренко А. А., Літвін Ю. М.**
Лексема *вино* як репрезентант гастрономічної картини світу 16
- Матвієнко В. Е.**
Сучасна українська література про війну на Донбасі:
жанрова свосвідність 19
- Мошноріз М. М.**
Біблійні міфосюжети малої прози С. Черкасенка 22
- Юдашева Л. П.**
Заголовок як маркер «інших» ірреальних світів
у художньому дискурсі..... 26
- Яницька Н. В.**
Еволюція головного героя в художній прозі Івана Багряного..... 29

НАПРЯМ 2. СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- Водолажченко Н. А.**
Концепт «слово» в художньому світі Євгена Водолазкіна 33
- Shcherbina V. V.**
The concept of *eternal return* in Yurgis Baltrushaitis' artistic world
in the context of the Russian symbolist poetry 37

НАПРЯМ 3. ПРОБЛЕМИ СХІДНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

- Костанда І. О.**
Кодифікація стилістичних форм традиційного тексту
(на матеріалі давньокитайського філологічного есе «Вень Фу»
(«文賦», досл. «Проза та вірші») авторства Лу Цзі (陆机) 4

5. Полішук Я. Віяна та література. Дніпро. 2016. Вип. 2. С. 186–194.
6. Пухонська О. Посттоталітарна пам'ять у сучасній літературній інтерпретації: українська версія. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. 2016. Вип. 2. С. 214–218.

Мошноріз М. М.,
кандидат філологічних наук,
викладач кафедри мовознавства
Вінницького національного технічного університету

БІБЛІЙНІ МІФОСЮЖЕТИ МАЛОЇ ПРОЗИ С. ЧЕРКАСЕНКА

Мала проза – це важливий сегмент епічного прозописання С. Черкасенка. Аналіз прози С. Черкасенка в міфологічному ключі дає змогу розкрити ще одну грань творчості письменника, адже спеціальних студій, які б торкалися цієї теми, немає.

У другій половині XIX – на поч. XX ст. біблійні жіночі постаті в літературі подолали стереотипи суспільної думки. К. Откович пов'язує це з «проблемою десакралізації образу жінки, метою якої було розкрити психологізм життя жінки як індивідуальності, необмеженої шаблонами життям родинно-побутового укладу» [3, с. 171]. С. Черкасенко, як і Леся Українка та В. Винниченко, не був осторонь висвітлення психології жінки в літературі. Наприклад, в оповіданні «Юдита» (1911). На сюжет твору накладено християнський міф про Юдиту – озброєну красою і мудрістю жінку, яка вбиває вождя ворожих сил Олоферна, що асоціювався з сатаною. Головною героїнею твору є куховарка вдова Домаха, яка після смерті чоловіка почала працювати в артілі. Її зовнішність, майже карикатурно знижена, протилежна до біблійної красуні Юдити в стилі Джорджоне: *«Висока, широка, з великим животом, одвислими грудьми; обличчя – як полив'яна макітра, кирпате, з сірими маленькими очима; волосся рідке, прилизане масними руками; брудна, неохайна, вона здорова, як велетень, і погана, як гріх»* [4, с. 180]. Зате психологічними рисами вона дуже схожа з Юдитою – вірна, милосердна, людяна, смиренна. З усіх лише вона жаліє в'язнів та готує смачну їжу, і це єдине, що нагадує їм про людське.

Під час вечері Захарченко, один із в'язнів, спромігся повстати проти знущань хазяїна, за що його жорстоко побили наглядчі. Ніхто не заступився за Захарченка, окрім Домахи. Вона омила його від крові та тихо плакала над ним. Байдужість інших острожників, жорстокість хазяїна вразили Домаху: *«Обличчя їй перекривилося від болю, тільки в*

сірих очах миготіли іскри гніву й ненависті» [4, с. 183]. С. Черкасенко так організував сюжетно-композиційну структуру, що ці події підштовхнули Домаху до помсти. Вночі жінка зарізала хазяїна, цим самим відомстившись за горе, приниження і муки в'язнів. На нашу думку, автор, відштовхуючись від міфопоетичної традиції, показує, що за байдужості чоловіків спасіння для ображених може прийти від рук жінки.

Автобіографічним є оповідання «Марта і Марія» (1911), у якому, як згадує письменник у одному з листів, відобразилися «милі, прекрасні, хоч простенькі й безпретензійні розваги далекого юнацтва; милі, чарівні далекі образи з імлі минулого!..» [1, с. 77]. Серцевинною у творі є феміністична тема – активність жінки в громадсько-політичному житті країни. Щоб розкрити її, С. Черкасенко використовує християнський міф про двох сестер Лазаря, Марію та Марту, які приймали у своєму домі Ісуса Христа. В оповіданні автор порушує проблему вибору жінкою свого життєвого шляху. Через християнські образи Марти й Марії він визначив два можливі шляхи для вибору: Марта символізує життя діяльне, а Марія – споглядальне. Мотив вибору шляху відображає архаїчне моделювання часу. Вибір життєвого шляху автор інтерпретує як міфологему зорі (міфічний локус), яка може бути реальністю або недосяжною мрією. С. Черкасенко протиставляє життєвому шляху по горизонталі (матеріальні переваги) шлях по вертикалі, який передбачає задоволення духовних потреб.

Дві сестри в оповіданні – Ксєня і Наця – два різних життя, два різних вибори. У творі реалізується опозиція «діяння – споглядання». Спокійна Ксєня, як біблійна Марта, символізує життя діяльне, людину, яка сумлінно виконує свої обов'язки, дбає про добробут дому, не очікує визнання, подяки. Свою користь вона бачить у потребах іншої людини, присвячує себе іншим. Наця – життя споглядальне. Це яскраво видно на прикладі зустрічі брата Василька. Ксєню цікавив його зовнішній вигляд, фізичне самопочуття. Наця слухала, не турбувала своїми проблемами, хотіла знати все, що твориться в братовому серці, знати його переживання. Наця вміла помовчати, щоб почути брата. І тому не дивно, що коли Ксєня була вся в домашніх турботах, Наця вже «... не можна було пізнати: вона вся горіла, якась внутрішня робота примушувала її ховатись у себе, критись із своїми думками й бажаннями» [4, с. 209]. Образ Наці та її брата можна порівняти з біблійними образами Марії та Ісуса Христа. Наця, як і Марія, зробила вибір – духовна пожива важливіша для неї за клопотання буденне. Вона в братові віднайшла «свого духовного вчителя», розділила його громадянські погляди та переконання, знайшла своє щастя. Невипадково автор порівнює Василя з солов'єм, який у народнопоетичній символіці є символом людського щастя, свідком і

вісником кохання. Ксаня, за традиційним патріархальним звичаєм віднайшла своє щастя в дітях, заради яких погодилася терпіти суворого чоловіка-підрядчика.

З точки зору релігійної міфології, с. Черкасенко в оповіданні «Пастка» (1913) трактує мотив індивідуальної есхатології душі, оскільки використовує бінарну опозицію «рай – пекло». Пекло для кожного християнина асоціюється з болем, стражданням, а рай – з почуттям любові. В есхатологічній моделі час поділено на минулий та теперішній: минулий асоціюється з раєм, а сучасний – з пеклом. Дотримуючись християнського вчення про безсмертність душі, автор виділяє такі етапи душевних переживань головного героя: пустка – рай – пекло – воскресіння. Його душа ототожнюється із покинутим садом, відновити який може лише кохання та жіночий сміх.

Рай є аналогом щасливого кохання, яке головний герой зустрічає під час агітаційної роботи на Н-ських шахтах. Наця постає перед героєм у золотій кольоровій палітрі, що в християнській міфології має божественну семантику. Золоте сяйво навколо білої жіночої постаті асоціюється з вищими божественними силами та надає сакральності цьому образу, а архетип сіяння квітів автор прирівнює до кохання. Міфологічному часопростору раю С. Черкасенко надає позитивно забарвлених етнічних ліричних маркерів (вишневий сад, літня тепла ніч, «серце співає коханням-раюванням», зоряне небо, спів солов'їв), які створюють ідеалізований образ у серці головного героя і заважають йому розгледіти справжні почуття дівчини. Наця завдала коханому найглибшої рани – перетворила душу на пустку: «Як степ остиний, випалений сонцем літа ...» [4, с. 270]. Зраду коханої автор порівнює з пожежею в душі головного героя, – це асоціюється з есхатологічним мотивом руйнування, але водночас і вірою в майбутнє оновлення душі.

У міфології жіноча зрада, на відміну від чоловічої, завжди викликала осуд та вимагала суворого покарання (наприклад, у грецькій міфології найвідоміші зрадниці – Елена Троянська та Клітемнестра). Міфологема жіночої зради в оповіданні «Нескінчена поема» (1910) має біблійну основу. Сюжет оповідання суголосний з біблійним сюжетом про спокусу Єви змієм та вигнання перших людей із раю. Зрада дружини призвела до божевілля Дмитра Сохальського. До зради ж Ніну Миколаївну підштовхнув інженер Гінкінг, якому автор надає рис змія-спокусника: «(Гінкінг) висвистуючи гадючим шипінням якійсь опереточний мотив, підійшов до картини, що висіла на стіні, й байдужісенько почав розглядати пейзаж своїми вродливими мерзенними очима» [4, с. 151]. Прізвище спокусника суголосне з англ. *Kinking* – «заплутувати». Дружина Ніна була Музою для поета, богинею його життя. Дмитро навчив дружину любити волю та цінувати життя. Але така необхідна свобода обертається для них падінням у рабство.

Здобувши волю, дружина не змогла бути вільною духовно, її свобода перетворилася в рабство власних інстинктів.

Дмитро із усіх сил намагається зберегти свою сім'ю, свій рай, тому іде шукати дружину, боротися за своє щастя. Але знаходить її в новому, незрозумілому йому світі жінок-зрадниць, які мають «бридотну печать», зрада яких не засуджується, не карається. «Каїнову печать» – знак на чолі, що слугує викриттям зрадника, – використав і П. Куліш (поема «Куліш у пеклі»). Один раз вибравши зраду, такі жінки вже не можуть бути вірними завжди, тому і свою дружину Дмитро бачить вже з іншими чоловіками. У цьому просторі все спотворене, але найстрашніше, що через таке падіння жінки спотворюється любов. Чоловік і дружина стають чужими один одному. Кожен із них гине у власній самотності та егоїзмі. Саме в саду Дмитро розуміє, що створив собі ідеал, який не збігається із реальністю. В оповіданні автор зобразив есхатологію світу традиційних цінностей, у якому руйнуються сімейні стосунки та ціннісні орієнтири.

Отож, у малій прозі С. Черкасенко використовує біблійні сюжети, мотиви та образи. Міфопростір оповідань побудовано за принципом бінарних опозицій «верх – низ», «діяння – споглядання», «пекло – рай» «добро – зло», «любов – ненависть», «краса – потворність». Поширені міфологічні мотиви вибору життєвого шляху («Марта та Марія»), індивідуальної есхатології душі (руйнування й оновлення душі) («Пастка»), есхатології світу традиційних цінностей, у якому руйнуються сімейні стосунки та ціннісні орієнтири («Нескінчена поема»). Сюжети оповідань суголосні з біблійними сюжетами про спокусу Єви змієм та вигнання перших людей з раю («Нескінчена поема»), про біблійних Марію та Марту, які характеризують життя діяльне та споглядальне («Марта та Марія»), про Юдиту за християнським міфом («Юдита»).

Список використаних джерел:

1. Котяш І. А. Автобіографічні елементи художніх творів Спиридона Черкасенка. Література. Діти. Час: Вісник Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва. Рівне: Дятлик М., 2013. Вип. 4. С. 75–80.
2. Нямцу А. Миф. Легенда. Литература (теоретические аспекты функционирования): монография. Черновцы: «Рута», 2007. 520 с.
3. Откович К. В. Люзія свободи: образ жінки від традиціоналізму до модернізму: монографія. Київ: КАРБОН, 2010. 209 с.
4. Черкасенко С. Ф. Твори: в 2 т. Оповідання; У шахтарів: Як живуть і працюють на шахтах; Пригоди молодого лицаря: роман з козацьких часів / Упорядник та авторські примітки О. Мишанич. Київ: Дніпро, 1991. Т. 2. 671 с.